

Raadsheer Apollonius Ingels en Maria Schot

Familie Ingels: Vlissingse bestuurders en kooplieden

JACO SIMONS

“De beroemdste vingerhoed”

Als we de website van het Zeeuws Museum er op naslaan, lezen we bij het thema Wonderkamer over iets opmerkelijks: “In de zestiende eeuw werd een rijkversierde vingerhoed door de man aan zijn geliefde en aanstaande bruid gegeven als huwelijks-geschenk. Als Sara van Reigersberg* op 20 november 1594 trouwt met Ingel Leunisse, later burgemeester van Vlissingen, krijgt zij een zilveren vingerhoed cadeau ter gelegenheid van hun huwelijk. Dit kan men afleiden uit de afbeelding op de bovenzijde van de vingerhoed. Hier zijn namelijk twee in elkaar geslagen handen afgebeeld met daarboven een hart.” Deze vingerhoed schijnt een zeer bijzonder exemplaar te zijn.

Ingel Leunisse werd geboren rond het denkwaardige jaar dat de Vlissingse bevolking werd verlost van het Spaanse juk. Dat was in 1572.

De Vlissinger koopman, reder en magistraat Ingel Leunisse en Sara Reigersberg, een dame uit een aanzienlijke familie uit Veere, werden in juli 1595 ingeschreven als lidmaten van de zogeheten Nederduits-gereformeerde kerk, later hervormde gemeente genoemd, in Vlissingen.

Ingel werd eerst raad in Vlissingen in 1596, was daarna vele jaren schepen en was in 1602-1603, 1605-1606 en 1608 burgemeester van onze Scheldestad. Ook zijn vader en later zijn zoon en kleinzonen bekleedden verschillende functies in de stadsregering van Vlissingen; een echte Vlissingse magistraatsfamilie.

Uit het huwelijk tussen Ingel en Sara werden drie kinderen geboren, waaronder zoon Apollonius (of Leunis). De zoon van Ingel Leunis werd in die tijd dus simpelweg

Leunis Ingels genoemd. Leunis is de roepnaam voor de doopnaam Apollonius en zo ging hij door het leven: Apollonius Ingels. In 1609 vertrokken Ingel Leunisse en Sara van Reigersberg naar Middelburg, in verband met de benoeming van Ingel, een jaar eerder in september, tot gecommitteerde raad in de Staten van Zeeland en ter Admiraliteit. Een eventuele terugkeer naar Vlissingen zat er niet in: Ingel bleef tot aan zijn dood raadsheer.

Sara van Reigersberg was een nicht van Maria van Reigersberg, die bekend is geworden door haar huwelijk met Hugo de Groot. Maria hielp haar man ontsnappen uit Slot Loevenstein met behulp van een boekenkist. We kennen dit verhaal uit de geschiedenisboekjes van de basisschool.

Apollonius en Maria

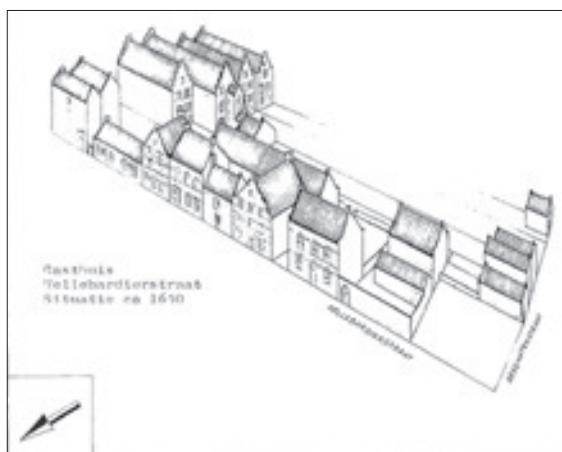
In dit artikel staat zoon Apollonius Ingels centraal. Hij werd hoogstwaarschijnlijk geboren in 1595 in Vlissingen. Zijn jeugd bracht hij door in zijn geboortestad tot 1609, toen zijn ouders in Middelburg gingen wonen. Na zijn schoolopleiding volgde Apollonius een universitaire rechtenstudie. Een paar jaar later, op 20 december 1622, werd de jonge jurist Apollonius benoemd als secretaris van Vlissingen. Tegelijkertijd had hij een functie bij de Rekenkamer van Zeeland, namelijk die van ontvanger van de heffingen op het transport van onroerende goederen (1622-1625). Van drie rekeningen die Ingels administreerde voor de Rekenkamer, is in het Zeeuws Archief het origineel te vinden.

Over Maria Schot geven niet alle bronnen juiste informatie. Dat is niet verwonderlijk.

Er waren in haar tijd meerdere dames op Walcheren die naar deze naam luisterden en die worden hier en daar door onderzoekers door elkaar gehaald.

Onze Maria Schot werd hoogstwaarschijnlijk in 1608 geboren. Zij was een dochter uit het tweede huwelijk van Jasper Bouwense Schot met Mayken Oorts en groeide op in de Nieuwstraat. Het huis bestaat niet meer, maar stond op de hoek van de Nieuwstraat en de Dortsmanstraat, waar destijds het Schuttershof stond.

Mr. Apollonius was al een jaar of 30 toen hij de nog minderjarige Maria Schot ontmoette. Zij trouwden begin 1626 met elkaar en gingen in de Hellebardierstraat wonen. Dat pand maakt deel uit van het Gemeentearchief Vlissingen, dat uit een cluster van huizen bestaat. Het huis van Apollonius en Maria lag aan de westzijde van de hoofdingang. Deze ingang was vroeger een steeg. In dit westelijke deel van het archief bevindt zich de kamer waar jarenlang stadsarchivaris Adri Meerman werkte en nu zijn opvolger Ad Tramper zijn functie uitoefent. Je zult maar archivaris van Vlissingen mogen zijn.

Uit: R.J.W. den Broeder, *Hellebardierstraat 2* (v.m. *Gasthuis*)

Het huis was aanvankelijk van eenvoudige opzet, maar werd, vermoedelijk door Ingels, flink uitgebreid. We mogen aannemen dat de verbouwing plaats vond aan het begin van de twintiger jaren van de zeventiende eeuw.

In 1631 verruilde Apollonius het plaatselijke voor het gewestelijke bestuur. Hij trad in de voetsporen van zijn vader, sterker nog, hij volgde hem op, en werd zowel gecommiteerde raad bij de Staten van Zeeland als ter Admiraliteit. In Zeeland was dat namelijk gecombineerde functie.

Erg lang vervulde Apollonius de gewestelijke functie niet. In de notulen van de Staten van Zeeland lezen we dat Apollonius eind november 1633 door Johan de Moor werd opgevolgd als raadsheer. Ingels was op de leeftijd van slechts 38 jaar gestorven.

Vier kinderen waren uit zijn huwelijk met Maria gesproten. Zwager Adriaen van Hecke wierp zich op als voogd van de jonge kinderen na het vroegtijdig overlijden van Apollonius. Van twee zonen horen we later meer. Ook zij maakten carrière op bestuurlijk terrein.

Twee zonen van Apollonius en Maria schopten het ver in het Vlissingse stadsbestuur.

Mr. Jasper (Gaspar) (1627-1679) was raad vanaf 1649, schepen in 1650-1651 en burgemeester in 1652-1653. Net als zijn vader en grootvader was hij gecommiteerde raad bij de Staten van Zeeland en ter Admiraliteit. Jasper was eerst getrouwd met Cornelia Cau en na haar dood met Maria Christina Bartelotti van den Heuvel.

Mr. Apollonius jr. werd 17 weken na zijn vaders dood in 1734 geboren en stierf in 1693. Hij was raad vanaf 1657, schepen tussen 1658 en 1693 en vele malen burgemeester in de periode 1662-1691. Bovendien was Apollonius jr. bewindhebber van de VOC bij de kamer van Zeeland. Hij was getrouwd met Geertruid Brest.

Van de overige kinderen Ingelbert (geboren in 1629) en Sara (geboren in 1630) vernemen we verder nauwelijks iets.

In september van 1634 werd weduwe Maria in Vlissingen aangenomen als lid van de kerk, met attestatie van Middelburg.

De familiewapens van Ingels (links) en Schot (rechts).
(Zeeuws Archief, Familie Van Reigersberg Versluys)

Zij ging vervolgens weer wonen in de Nieuwstraat in Vlissingen; vermoedelijk in haar ouderlijk huis. Blijkbaar waren zij dus in een eerder stadium naar Middelburg verhuisd. Dat moet verband hebben gehad met Apollonius' baan in het gewestelijke bestuur, zoals dat ook bij zijn vader het geval was.

Zo kort als het leven van Apollonius was, zo lang mocht Maria genieten van haar aardse bestaan. Zij overleed in 1694 op 86-jarige leeftijd en was dus maar liefst ruim 60 jaar lang weduwe van Apollonius! In 1695 wordt er een legaat gedaan, aan de diaconie van de hervormde kerk te Vlissingen, in naam van Maria. De grootte van het bedrag is 83 pond, 6 schellingen en 8 groten Vlaams. Het pond Vlaams was de gangbare valuta in die tijd.

Vermeldingen in brief en rekening

Op 25 maart 1625 schrijft Nicolaes van Reigersberg een brief aan zijn zwager Hugo de Groot over het afleggen van een bezoek. Daarin noemt hij de secretaris van Vlissingen. Het gezelschap dat met Van Reigersberg op pad gaat, bezoekt op een

middag eerst Johan van Reigersberg en gaat op de terugweg langs het huis van Apollonius Ingels, zo lezen we. "Desen middach gaen wij te huise van de rentmeester, op de weerreyse van den secretaris van

1694	D. W. Burgermeester Apollonius Engelsen ten Legaat van ... 1200 De Diaconen op. Betalingen 12. 0.
1695	Mercuro Maria Schot Mercuro D. W. Apollonius ten Legaat ... 103. 6. 0 Bergelomb. Jacob Wapelman ten Legaat 66. 43. 4 Cornelia Brant ten Legaat van Jan Verboven haar legaat ... 136. 43. 4 D. W. de Graaf ten Legaat 50. 0.
1697	Legaat van de kuisbroers van D. W. Burgermeester Jan Masten 50. 0.
1698	Legaat van Meijst. Anna Maria Lambert ... 136. 6. 6
1700	Legaat van Dierck Jansen ...

Legaten van Maria Schot en haar zoon Apollonius
Ingelsen aan de diaconie
(Gemeentearchief Vlissingen, Archief Diaconie
Hervormde Gemeente Vlissingen)

Vlissingen. (in: Briefwisseling van Hugo Grotius, deel XVII, pagina 256) Het gaat hier hoogstwaarschijnlijk om het huis in de Hellebardierstraat, maar dat is niet te bewijzen.

In 1630 komen we Apollonius tegen in de stadsrekeningen van Middelburg. Hij koopt dan een dubbel graf en laat een tombe maken voor zijn ouders. De kosten bedragen 50 pond Vlaams.

Huis Swanenburg

Apollonius Ingels was de grondlegger van buitenplaats Swanenburg. Dat schreef Mattheüs Smallegange althans in zijn Nieuwe Cronyk van Zeeland. We mogen aannemen dat dit klopt, want de rechtsgeleerde publiceerde zijn omvangrijke werk in 1696 en zal de weduwe Schot wel hebben gekend.

Al in februari 1615 wordt de naam "Swanenchurch" genoemd in een schepenaakte van de Landvierschaar van Vlissingen (een rechtsprekend orgaan). Op dat moment kan er echter nog geen sprake zijn geweest van de buitenplaats van Ingels, want Apollonius was toen nog maar 17 jaar oud. Bovendien vermeldt de Overloper van

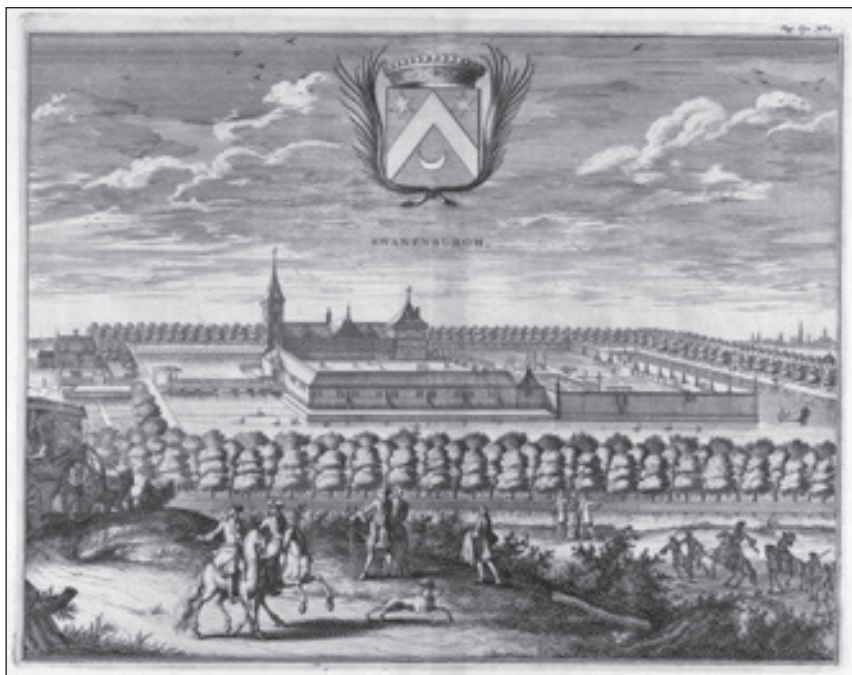
de Westwatering van Walcheren van zeven jaar later (1622) niets over een eventueel bezit van Ingels in deze contreien.

Het is duidelijk: al vóór 1615 bestond er een 'huys en hofsted' met de naam Swanenburg. Werd deze later gekocht en vervolgens uitgebreid tot grote luthof door Apollonius, zoals meestal het geval was bij de ontwikkelingsgeschiedenis van buitenplaatsen? Nee. Ingels liet een compleet nieuw huis bouwen dat geen verband hield met de oude hofstede, maar noemde het wel naar die oude boerderij Swanenburg. De bouw van Ingels buitenverblijf moet hebben plaatsgevonden rond 1630.

Het 'huis' was van kasteelachtige allure en gelegen aan de kust, net buiten Vlissingen, op het grondgebied van de ambachtsheerlijkheid Koudekerke.

Maria kwam na de dood van zoon Jasper, in 1679, in het bezit van nóg een luthof, even ten noordwesten van de dorpskern van Oostkapelle. Dat was het Huys ten Duynne. Tot 1693 is Maria hiervan eigenaresse geweest. Jasper had dit buiten in 1667 overgenomen van zijn tante Johanna Ingels, die weduwe was van Bonifatius Cau.

Het Huys Swanenburg en de bijgebouwen werden in het eerste kwart van de achttien-

De buitenplaats Swanenburg, ca. 1690 (Gemeentearchief Vlissingen, Historisch Topografische Atlas)

de eeuw ontmanteld, waarna de grond in handen kwam van verschillende eigenaren. Dat het bezit van Ingels tot de verbeelding sprak, is duidelijk. Op de Walcherenkaart van de gebroeders Hattinga, we schrijven dan al 1750, wordt 't *geslegte slot Swanenburg* nog steeds vermeld, hoewel het allang is verdwenen.

Over de naamgeving van Swanenburg zijn er onduidelijkheden. Mattheüs Gargon zegt in zijn Walcherse Arkadia - een werk waarin hij het eiland beschrijft - dat Zwanenburg is genoemd naar de vele zwanen die in de gracht rondom de buitenplaats zwommen. Het houden van zwanen was een statussymbool. Gargons uitleg is echter geen optie, omdat de naam Swanenburg al lange tijd bestond.

Jacob Verheye van Citters, de bekende magistraat, oudheidkundige en verzamelaar, schrijft in zijn aantekeningen uit 1801 dat het geheel is genoemd naar een in de buurt liggend water, de Swaa, Swaak of Swaan geheten. De dubbele klinkers, zoals aa, ee, ie of ij, duiden op een water(loop). Ze zijn voortgekomen uit het Latijnse woord aqua. Verheyes optie is aannemelijk. Maar vervolgens stuiten we op een nieuwe vraag. Moeten we het woord Swaan niet interpreteren naar de vorm van de waterloop, in plaats van naar het woord aqua? Al sinds mensenheugenis loopt er een stroompje vanaf de huidige Kanovijver in het Nollegebied van Vlissingen tot aan de huidige Koudekerkseweg. In de loop der tijd is er een deel, zowel door mensenhand als door de inundatie in 1944, verbreed en er zijn wat aftakkingen gegraven. De contouren van de S-vormige waterloop zijn echter nog altijd duidelijk te herkennen in het landschap. Kijk bijvoorbeeld eens op een website die luchtfoto's van Zeeland bevat; de zwanenhals is in dit stukje Walcheren dan mooi te zien.

Begrip

Het paar Apollonius Ingels en Maria Schot moet in hun tijd grote bekendheid hebben genoten op Walcheren. Het indrukwekkende Swanenburg en Apollonius' functies binnen het stadsbestuur van Vlissingen en het gewestelijk bestuur waren daar debet aan. Daarnaast moet de naam Ingels een begrip zijn geweest door toedoen van vader, zoon en kleinzonen, in combinatie met illustere namen als Schot, Van Reigersberg, Cau, Bartelotti en Brest.

Over de auteur:

Jaco Simons studeerde aan het conservatorium en geeft muzieklessen. Daarnaast houdt hij zich bezig met archiefonderzoek. Hij publiceert in bladen als *Den Spiegel*, *De Wete*, *Klaver Vier* en *Arneklanken*.

Bronnen

Literatuur

- J. B. Rietstap, *Illustrations to the Armorial général*, (Londen, 1967)
- J. Simons, 'Zwanenburg', in *De Wete*, 2008 nr. 3
- M. Smallegange, *Nieuwe Cronyk van Zeeland*, (Middelburg, 1696)

Gemeentearchief Vlissingen

- Bibliotheek, dossier nr. 3028, R. den Broeder
- Oud-rechterlijk Archief Vlissingen, inv. nrs. 750 en 751

Zeeuws Archief

- Ambachtsheerlijkheid Aagtekerke, inv. nr. 32
- Archief familie Reigersberg-Versluijs, inv. nrs. 69, 70 en 71
- Archief Polder Walcheren, inv. nrs. 280-282, 282a, 283, 290, 927, 928, 943 en 950
- Collectie Zeeuwse Genealogieën, inv. nrs. 166 en 325
- Rechterlijke Archieven Zeeuwse Eilanden, inv. nrs. schepenakten
- Rekenkamer van Zeeland (Rekenkamer D), inv. nr. 60910
- Verzameling Verheye van Citters, inv. nr. 138